



**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Observ. in Cap. XII. De Probationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

ea propugnanda malam rationem adhibendam fore. Confirmatur hæc Definitio per Textus ab Autore collectos, & eos, quos GONZALEZ laudat in suo Commentario in Caput 7. de Juramento Calumniæ, ubi Juris, ut iusque Canonici ac Civilis doctrinam circa hanc rem fusè exponit.

Definitio hæc docet, 1. quatenus hoc Juramentum ab aliis discreperet, quoad materiam suam; nempe 1. Lites, & finem, scilicet remedium oppressionis in liti- bus frequentis. 2. Nullum esse genus Causarum Spiritualium aut Temporalium, Civilium aut Crimina- lium, huic Juramento non obnoxium. 3. Ministros litium, Procuratorem, Advocatum, huic Juramen- to teneri, non secus ac præcipuas personas, Actorem & Reum. 4. Nullam esse circa illud Exceptionem; Collegium per Syndicum illud præstare debet; Episcopi perinde ac ceteri, quamvis diverso modo. 5. Cum finis ejus habeat locum non minus in Secunda, Tertia, & Quarta Instantiis, quam in Prima, in singulis illud deberi. 6. Juramentum proferenda veritatis, & Juramentum abstinendi ab omni malitiâ continentur in Juramento Calumniæ; nam falsitas aut mendacium & calliditas, quæ malitiâ verbo designantur, sunt modi opprimendi.

Quæ supersunt scitu necessaria, & in Definitione non continentur, leviora sunt & consistunt 1. in Remissione Juramenti Calumniæ à Parte, quæ, cum proprio suo commodo, quod firis est hujus Juramenti, renuntiare possit, hoc Adversario indulgere potest. Ex hac potestate secuta est abrogatio hujus Juramenti multis in Regionibus. 2. In jure Judicis, exigendi Malitiâ Juramentum in quocumque Causâ statu. 3. In penis recusata præstationis Juramenti; nempe, quoad Actorem, privatio juris agendi; quoad Reum, privatio juris defendendi. 4. In hujus Juramenti inutilitate, quoad validitatem Processus. 5. In libertate illud differendi, donec à Judice exigatur.

OBSERVATIONES in CAP. XII. de PROBATIONIBUS.

Autor REG. I. loquens de obligatione probandi post contestationem litis, id quod in Judicium venit, sex refert Exceptiones, quæ, ipso fatente, vel falsæ sunt, vel ineptæ ad judiciorum argumentum. Quod dicit, notorietatem ab onere probandi liberare, verum non est, nisi postquam probata, & per Sententiam agnita fuit Cap. 14. Lib. 1. Exceptio Secunda, petita ex eo, quod res Judici nota sit, falsæ est, nisi hanc notitiam via Judiciaria sit adeptus, quæ, cum probationem supponat, exceptio inutilis est.

Exceptio Tertia, sumpta ex Confessione Rei, non habet locum nisi in Jure facta fuerit. Quarta petita ex dignitate personæ rem affirmantis, falsæ est, etiam quoad Pontificem; ubicumque rejicitur. CLEMENT. de Probat.

Quinta sumpta ex dubia Testis reprobatione falsitatem agnoscit.

Sexta pariter falsæ est; nam cum Judex, aut Liti- gantium alter Jusjurandum Adversario defert, illud probationis vicem obtinet; nec nisi deficientibus aliis probationibus deferri debet.

Omisit Exceptionem constantem; nempe, quod Jure Communi debetur, probatione non indiget. Hinc Episcopus, Parochus, Dominus, Magistratus, non tenentur probare Jurisdictionem sibi in suo districtu à jure tributam; sufficit, ut appareat, personas, res, & loca, esse in districtu, ut illorum autoritati subjiciantur. Autor postea discutiens, ad quem onus probandi pertineat, hanc omissionem supplet in Regula, quam circa id tradit; vel potius in Exceptione Prima, nempe, præsumptio in gratiam Affirmantis adversus Negantem, probationis onus in

Tom. I.

hunc transfert; quippè præsumptio hæc est de Jure, & indè effectum suum trahit. Regula fert, eum, qui affirmat, probationis obligationem suscipere, non verò eum, qui negat. Ratio Regula est, quòd nulla sit probatio meræ negationis, & sola affirmatio probari possit. Procul dubio de merâ negatione Autor intelligendus est, nempe ea, quæ negatur nihil affirmando. v. gr. cum dicitur non contraxi, non manumisi, non præbui assensum. Aliud est de negatione determinata ad certum locum, certum tempus, aut certam qualitatem; tali enim negatione affirmatur aliquid indirectè, & quoad circumstantias, & hæc ratione probari possunt, v. gr. si quis neget se Beneficium resignavisse Lutetia mense Septembri, affirmat, actum sibi attributum, posito quòd verus sit, factum non fuisse Parisiis, & mense Septembri; idque probare potest, ostendendo, se tunc alibi commoratum fuisse: aut lethargo fuisse oppressum, aut rationis usum aliter amisisse. Indè fit, ut quilibet Reus Exceptionem opponens, licet neget rem petitam deberi, nihilominus Exceptionem probare teneatur, quia negando aliquid affirmat, nempe, se solvisse, vel transegitse, rem judicatam fuisse, vel se præscripsisse, vel Actorem acceptum tulisse, vel actum esse nullum, aut falsum. Cap. 14. de Fide Instrum. Cap. 14. de solutione. Quædam ex his exemplis referuntur ab Autore, qui deinceps adjicit, quòd, cum præsumptio, quæ favet Affirmanti, eum à probatione liberet, si hæc præsumptio alia graviore destruat, Affirmans in obligationem probandi recidit; quod hoc exemplo illustrari potest; Mævius queritur se indebitum solvisse Titio; hic se accepisse negat, & suo mendacio destruit præsumptionem, quam ex solutione elicere poterat, ad probandum pecuniam sibi fuisse debitam, & proindè rursus oneratur obligatione probandi pecuniam sibi deberi, posito quòd hoc ipsum affirmet. Cap. 4. de Solut. extendit ad præsumptionem nullam, quod de præsumptione destructa, per aliam, dixit: illius exemplum affert Confessionem sine Causæ expressione factam, cujus nullitatem probat ex nullitate petitionis, cujus causa expressa non fuit.

Alias deindè refert exceptiones, in quibus is, qui negat, aliquid aliud affirmat, & sic probare tenetur; illæ sumuntur. 1. A Judiciis mixtis v. gr. communi dividendo, familiæ eriscundæ, finium regundorum, in quibus Causis litigantes utramque personam Actoris & Rei sustinent. 2. Ab aliis casibus, in quibus Negans est Actor, quorum exemplum affert casum, quo uxor marito impotentiam objicit, qui se consummavisse asseverat, illa negat. Idem foret, si maritus uxorem de impotentia accusaret, ob nimiam arctitudinem absolutam, aut relativam, ad quem probatio pertineret.

Quodcumque dicit in hac Regula contrahi potest ad hæc verba: Actoris probationis onus incumbit: quod si transeat ad Reum, id fit ob Capita, in quibus Reus est quoque Actor. Modus hic exprimentæ Regula brevior est, & lucidior, nec minus certus; nullus enim est casus, in quo Reus probare teneatur, nisi aliquo sensu Actor sit; nam v. gr. in quolibet casu Exceptionis peremptoriæ, petit, se manu teneri in jure per Exceptionem acquisito, & in Casibus, in quibus Actoris præsumptio favet, hic probare tenetur, personas, res & loca esse in suo districtu; posito quòd illud negetur ab Adversario, quod accidere potest, quoad Pagos in extremitate districtus constitutos.

Transiens Autor Regula Tertia ad ea, quæ in probationibus adhiberi possunt, exorditur à rumore vulgi, seu famâ, quæ probationis vim non habet, nisi aliis fulciatur adminiculis. Dicit Regula Quarta Testes & Scripta, Indicia, aliave Argumenta, vim Probationum habere; tum de præsumptione disserit circa quam 6. Regulas tradit. In X. dicit, Judicis Officium

B b

cium

cium esse inspicere, quid ad Probationem uniuscujusque negotii sufficiat. Denique varia Causarum genera enumerat, circa quæ indicat Textus loquentes de Probationibus, quæ in iis admittendæ sunt usque ad Reg. XXIII.

Ut ordine congruo disponerentur hæc Regula XXI. à præcipuis initium faciendum erat, nempe ab Instrumentis; tum ad Testes pergendum; dein, ad Indicia; indè, ad Præsumptiones; denique, ad rumorem publicum: tunc, expositis, quæ sufficientiam, aut insufficientiam Probationum spectant, indicandæ erant Probationes uniuscujusque generis Causarum, pro dignitate singularum.

REGULA XXIV. Quod hic dicit, Probationi testimoniali peculiare est, & rejiciendum erat ad Cap. XIV. de Testibus.

REGULA XXV. hic loquitur de eventu Probationis. Dicit primum, eum, qui probat, Causam obtinere; Adversarium verò damnari, prout Causa postulaverit, ad restituendum Simplum aut Duplum. Tres subjicit Exceptiones. Prima: nisi hic contrariam Probationem suscipiat; hæc Exceptio quinque Replicationibus restringitur, 1. Si agatur de delicto probato Cap. 2. de Probat. 2. Si depositionem publicatæ fuerint. 3. Si Probationi renunciatum fuerit. 4. Si Probatio posterior anteriorem vincere nequeat. 5. Si Probatio sit definita, qualis est ea, quæ fit per Confessionem in Jure; per Juramentum delatum, aut relatum; vel per rem judicatam, aliudve simile momentum controversiæ decisorium; 6. Adjici potest, si præsumptio tantam vim habeat, ut omnem Probationem contrariam excludat. Ejusmodi præsumptiones dicuntur *Juris & de Jure*: talis olim erat præsumptio Matrimonii deducta ex copula carnali inter Personas desponsatas. Has præsumptiones approbat Jus & jubet, ut Factum sic præsumptum, pro certo habeatur; talis est præsumptio Professionis Religiosæ nascens ex gestatione habitus Professorum, & exercitio actuum Religiosorum cum habitu ultrà tempus Probationis Cap. 4. de Regular.

Exceptio Secunda: si Probatio destruat per Exceptionem, sive objectionem fortiolem, undè fit, ut, si probetur aliquem Hæreticos minimè Suspectum instante morte, Hæreticos vocavisse, ut consolationem ab illis acciperet per manuum impositionem, is idcirco non reputetur Hæreticus, posito quòd videatur mentem sanam non habuisse: si verò Hæreticos suspectus erat, non admittitur hæc excusatio, posito quòd Hæretici non nisi Personis ratione utentibus hanc consolationem impertire soliti sint. Cap. 3. de Hæret. in 6. Exceptione Tertia, Excipitur Casus, quo præsumptio gravis adversus Probationem militat; Cap. 10. de Præsumpt. quo in casu vincit præsumptio, nisi Factum præsumptioni contrarium perfectè probatum fuerit. Exceptio hæc continetur in Secunda; & ex utràque junctâ consequitur id, quod prius observatum fuit in hanc Regulam XXV. extrâ Casus, in quibus non admittitur Probatio rei contrariæ iis, quæ probata sunt, Probationem majorem Lites definire.

REGULA XXVI. nihil continet, quod non sit in præcedentibus; quippè jam diximus, eum, qui non probat, Causa cadere; Confessionem Rei liberare Actorem à probandi necessitate, Juramentum delatum & præstitum, Probationis locum tenere, sed non esse deferendum nisi deficientibus cæteris, cum sit tantum subsidiarium.

Autor, hoc in Capite, de Probationibus in genere differens, multa miscuit, quæ ad species pertinent: tale est quodcumque dicit de Præsumptione, de Juramento, de Confessione, de Testibus, de Instrumentis, quod reservandum erat ad Capita sequentia, in quibus agit de Probationibus in specie.

Plures aliæ Regulae circa Probationes generatim consideratas in Jure occurrunt; multas refert Fagna-

nus Tom. I. p. 40. Tom. II. p. 133. de Probat. 147. de Probantib. 166. de Jurejur. Tom. III. p. 33. de Candest. Despons. pag. 86. 87. qui Filii Legit. Scilicet ex multis semi-Probationibus exurgit Probatio perfecta: Probationes contrariæ, quæ conciliari non possunt, se mutuo destruant: Probationum inæqualium fortior vincit; Probatio dubia aut æquivoca non liberat ab obligatione probandi, & interpretationem accipit contra Allegantem: in Causâ summariâ Probatio perfecta non est necessaria; levis autem sufficit: Probatio perfecta non destruit, nisi per aliam similiter perfectam: præsumptio cedit veritati; Itaque Probationes ab hac deductæ, vincunt Probationes à præsumptione quasitas: ubi agitur de Crimine, Probationes luce clariores esse debent; Consuetudo, quæ Probationes vulgò receptas antiquat, aut, quæ iis aliquatenus derogat, nulla est, maxime si Juramenti adjunctionem requirat; quippè quæ bonis moribus adversetur, Juramentum sine necessitate exigendo. Idem Fagn. in Cap. 2. de probat. idem dicere debuisset de Legibus, quæ Clericis dabant licentiam se, Jurejurando interposito, purgare à Criminibus, quæ per Testes fide dignos poterant probari; quia obijciunt periculo pejerandi, & quoad Clericos, antequàm discutiat probationem legitimam per Testes, adeò necessariam in materia Criminali Cap. 12. de Prob. istas Leges commemorat, & reprobat. Idem Autor in Cap. 2. hoc Tit. ostendit, neminem se restringere debere ad unicum Probationis speciem, & Bonum publicum, quod alia Probationum genera introduxit, non pati, ut quis eorum usum respuat.

Observationes in CAP. XIII. de PROBATIONE per INSTRUMENTA.

Si Regula I. inferuisset Autor omnes condiciones requisitas, ut Instrumentum sive Privatum, sive Publicum, sit in formâ probante, plerumque Exceptionum XIII. inutiles fuissent, quippè quæ desumantur ex defectu alicujus harum conditionum: porò ex pendent, tam ex usu Loci, quam ex Jure Communi.

Ut igitur sub una Regula collocetur, quod in illis continetur, dicere sufficeret, quolibet Instrumentum, juxta receptum in Provincia Jus, confectum, Probationis vires habere; etenim Jus illorum formam non præscribit, nisi, ut probatoria sint. Cap. 5. & 9. de Fide Instrum. loquuntur de Instrumentis privatis, cætera de Instrumentis publicis. Quatuor aliæ Regulae, quæ pertinent ad Locum & Tempus, quo Instrumenta edenda sunt vel ad eorum innovationem, vel ad Probationem amissionis ipsorum, nihil tradunt quod momento careat; sed junctâ, etiam Primâ, non tradunt omnia, quæ circa hoc scitu necessaria sunt; adjiciendæ sunt Regulae XXII. XXIII. Capitulis XII. CUJACIUS; GONZALEZ, FAGNANUS, plures alias circa idem Argumentum Regulas referunt, quæ spectant vel Instrumenta falsa, vel communicationem Actuum; vel Comparationem Probationis per Instrumenta, cum Probatione per Testes. Illæ Regulae collectæ sunt in Tractatu de Judiciis, eaque enucleatæ, quæ expositione indigebant. Sufficiet observare, duos priores asserere, Probationem per Instrumenta, non esse fortiolem Probatione per duos Testes, & vicissim juxta CUJACIUM in Cap. 10. de Fide Instrum. Probatio per quatuor Testes vincere debet Probationem per unicum Instrumentum; sed indè non sequitur, Probationem per Testes plures, quam duos, esse admissibilem contra id, quod continetur in Instrumento, quod ut legitimum agnatum est; nam quædam sunt Facta, ad quorum Probationem, Leges requirunt Scriptum formâ legitimâ vestitum. Secus est si validitas Instrumenti controversetur. v. gr. Si captatum fuit, per vim extortum, aut per seductionem confectum; si falsum sit; aut aliis vitiis laboret.